

**Тақырыбы: Сыр бойы
қалаларының Қазақстанның
саяси-экономикалық өміріндегі
рөлі**

Дайындаған: Серікова Альбина

Тексерген: Ермағанбетов

Қайрат

Алматы 2020

Арал теңізінің айналасындағы аймақтың картасы. Теңіздің шекаралары 1960 жылдардың басындағыдай етіп берілген. Арал теңізіне келіп құятын өзендердің алабында орналасқан елдер сары түспен бөліп көрсетілген

Бартольд Василий Владимирович “Орта Азиядағы Түркілердің тарихы” кітабында Сып тарихын жазған ғ.

Сырдария туралы жазған халықтар	Қалай атаған
Жергілікті халық	Шаш өзені
Моңғолдар	Гүлзариян
Арабтар	Сейхун
Түріктер	Сырсу немесе Сырдария

Сыр бойындағы ежелгі қалалар:

-Фараб (Отырар)

-Испиджаб қаласы

-Яссы қаласы

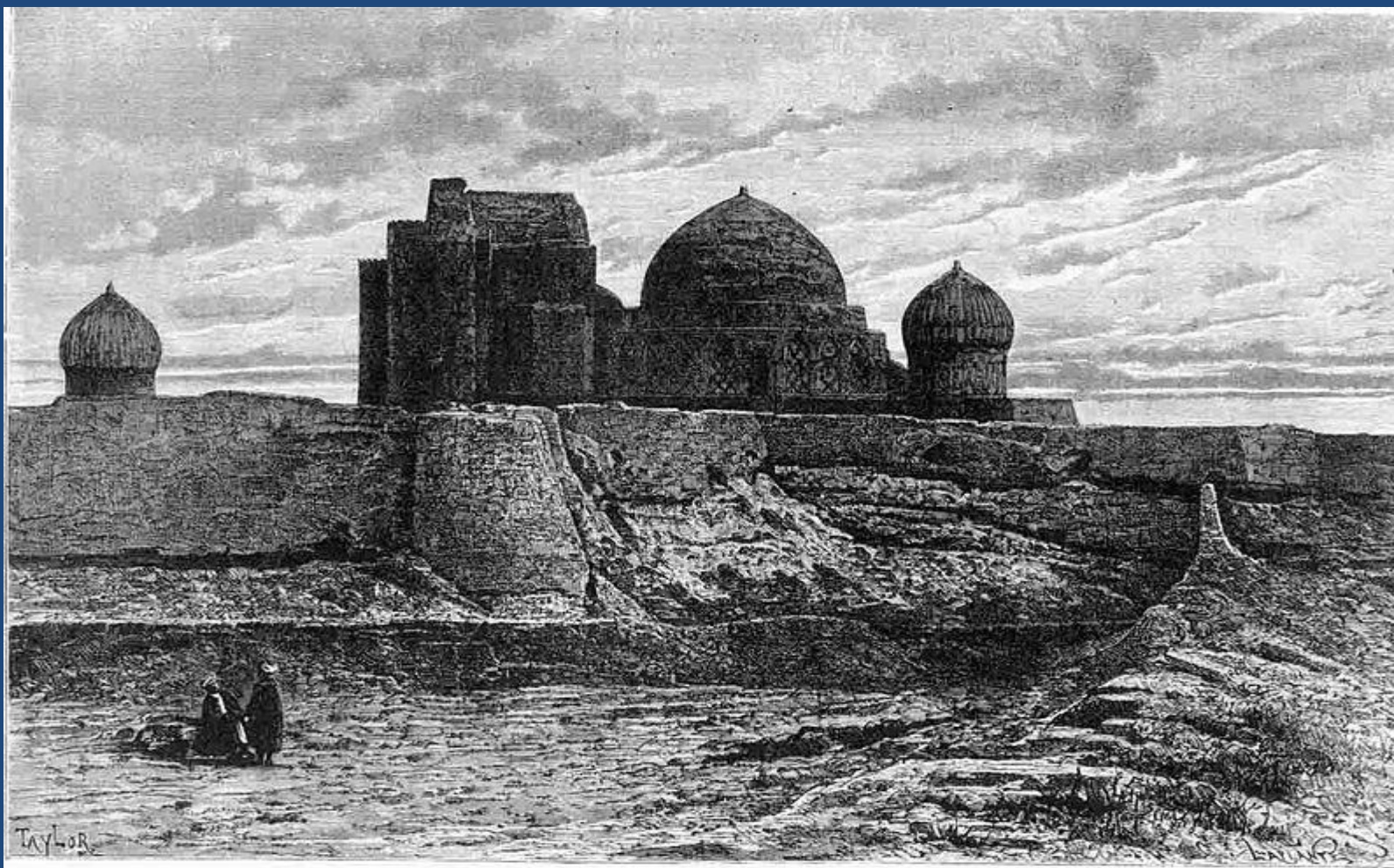
-Жент қаласы

-Баласағұн қаласы

-Мерке

Йангикенттің орнынан табылған ыдыс-аяқтар.
Қорқыт Ата
мемориалы

3. Видъ мечети Хазрета въ г. Туркестанѣ. Рис. Тайлоръ, грав. Лиллангъ.

**Түркістан 1879
ЖЫЛ**

**Қожа Ахмет Ясауи кесенесі,
Түркістан**

Фараб қаласы

Фараб-ортағасырлық қала. Түркістан облысы Отырар ауданының Темір темір жол

Станциясынан солтүстік-батысқа қарай орналасқан. Фараб VIII ғасырда Тарбанд деп

аталған. Ол Арал бойындағы көшпелі тайпалармен Орта Азиядан Сібірге, Моңғолияға

және Қытайға қатынайтын сауда жолындағы маңызды қапа болды. Қапада с

Отырардың 7 мәдени қабаты:

1 қабат-зат (қолдан жасалған құмыра) аз табылды. Б.з. I-VI ғасырлар

2 қабат-қалыңдығы 7 метрге жуық. VII-VII ғасырлар.

3 қабат-темір бұйымдар, шикі кірпіштен жасалған үйлер, қола білезіктер. IX-X ғасырлар

4 қабат-семсер сынығы, қола сақина, әр түрлі шыныдан жасалған ыдыстар. XI-XIII ғасырлар

5 қабат- күйген кірпіштерден жасалған құрылыстар, зат қоймасының (ер-тұрмандар, қола алқалар, темір ине) қалдықтары. XIII-XIV ғасырлар

6 қабат-қырлы темір пышақ, сүйектен жасалған балға, ат мүсіні. XV-XVI ғасырлар.

7 қабат-бұл қабат қаланың құлдырап, төмендей бастаған кезеңі. XVII-XVIII ғасырларғ

Фараб қаласы Қазақстан үшін өте маңызды объектілердің бірі. Бұл қала

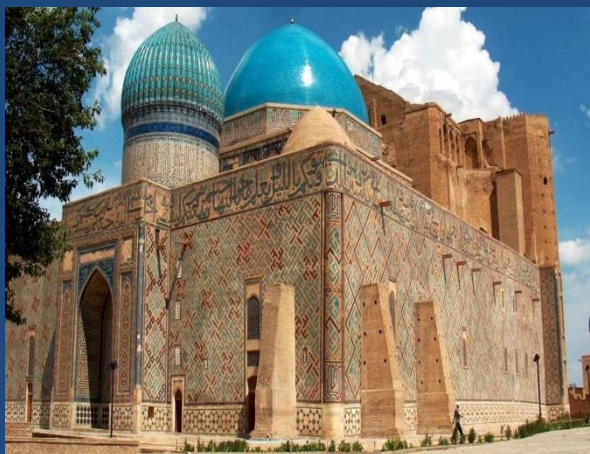
Туризм экономикасын дамытып тұр. Себебі шетелдік туристер

Арыстанбаб

Кесенесі, Қожа Ахмет Ясауи кесенесі, музейлер секілді тарихи

**Арыстан баб
кесенесі**

**Қожа Ахмет Ясауи
кесенесі**

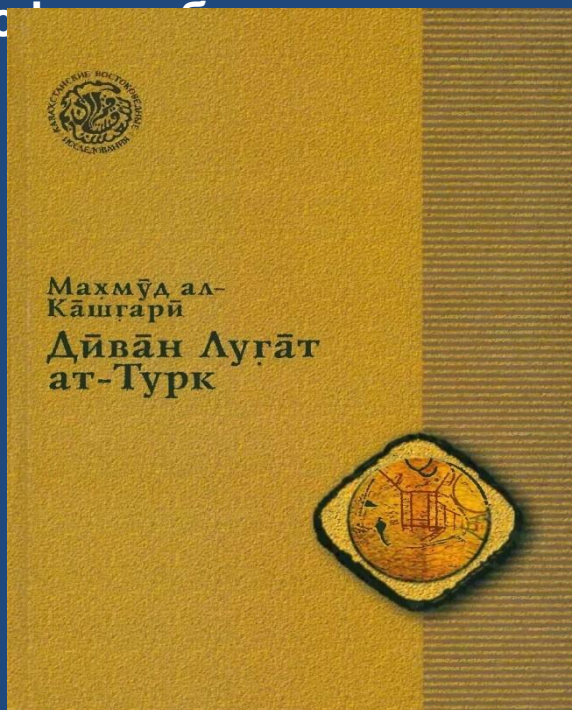
Испиджаб қаласы

Испиджаб (Сайрам)- Оңтүстік Қазақстан Сайрам ауданындағы ауыл. Сайрам ауылдық

Округі орталығы. Тұрғыны-48000 адам.

Бұл қала туралы алғаш Махмұд Қашқаридың “Диуани лұғат ат-түрік” еңбегінде кезде-

седі. Онда: “Сайрам – Испиджаб қаланың аты.” деп жазылған.

*XV-XVIII ғасырларда қазақ хандықтары кезінде Сайрам ірі сауда,
қолөнер және*

орталь

Қала ішінде көптеген мазарлар сақталған. Ең көнесі-Падишаһ Мәлік баба мазары.

Бұл ескерткіштер ІХ-ХVІІІ ғасырларға жатады. VІ ғасырларда тез өсіп жетілген Испиджаб

оңтүстіктегі ірі сауда және мәдениет орталығына айналды. VІІ ғасырда Орта Азияға

Арабтар келген кезде гүлденіп тұрды. 714 жылы араб әскерінің қолбасшысы Кутейба

Шаш қаласын алғаннан кейін Испиджабқа жорық жасап, жеңілді. 840 жылы қарлұқ

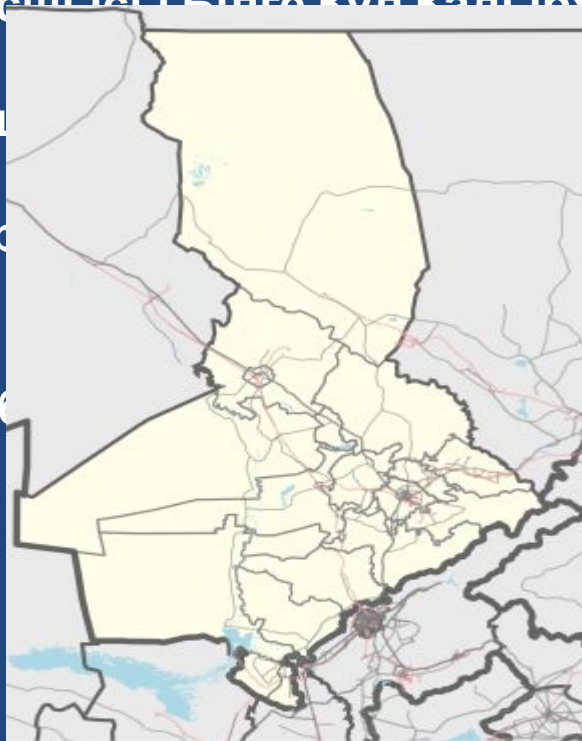
Көсемі және Испиджаб басшысы Білге Күл Қадырхан қаған атанды. Осы жылы қала

Саманилер шабуылына ұшырап, Қадырхан қаза тауып, екі ұлы билікке

таласты. Үлкен ұлы Базар Қадырхан аймағын, екінші ұлы Оғұлша

Таразды билейді.

Испиджаб өте үлкен қала болып, Бұхарадан Талас аймағына дейін созылды.

Испиджаб қаласында саманилер арқылы мұсылман діні тарады да, енді ол Оңтүстіктегі ірі сауда және мәдениет орталығы ғана емес, ірі діни орталыққа айналды. X ғасырдың ақырында, яғни 990 жылы Испиджаб Қарахан мемлекетінің қармағына енді. Қарахан әскерлері саманилерді Испиджаб аймағынан түгелдей ығыстырды.

Сайрамдағы бас мешіт

Қорытынды

Сырдың төменгі ағысындағы ежелгі және орта ғасыр ескерткіштері өткеннің халық зердесін қалпына келтіре қала өмірінің әлеуметтік- экономикалық, мәдени қатынастарын сипаттайтын құнды дерек болып табыл. Өкінішке орай қалалардың тарихы мен мәдениеті ұлт тарихында халықтар тағдырында атқарған рөлі жөнінде жазба мәліметтерінің мардымсыз болуы қынжылтады. Тек бізге археологиялық тұрғыдан жақты зерделенбеген қиранды төбелер күйінде жетіп от